

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя
Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура
Олександровича
«Предмет правового регулювання у кримінальному процесі»
(Київ, 2016. – 445 с.), представлену на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 –
кримінальний
процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-
розшукова діяльність.**

Відгук про дисертаційні дослідження, як окремий жанр експертних наукових оцінок, традиційно пов'язаний насамперед з оцінкою актуальності виконаного дослідження. Така існує формальна вимога і ми її виконаємо.

Предмет і метод правового регулювання є правовими категоріями, на основі яких визначається система права будь-якої правової спільноти, а у ній – окремі її галузі – матеріальні і процесуальні. Власне, на основі цих правових категорій формується зміст галузей, акумулюється законодавство (правові норми), що регулює і забезпечує права, свободи і законні інтереси людини у певній сфері суспільних відносин. Предметом же регулювання кримінального процесуального права, як відомо, є відносини, що виникають, змінюються і припиняються між суб'єктами кримінального провадження. Тож, від змісту предмету правового регулювання у кримінальному провадженні залежить рівень захищеності природних та інших прав і свобод, а на загал – безпека людини.

© Нор В. Т., 2017

© Національний університет «Острозька академія», 2017

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

Слід погодитися з твердженням дисертанта, що дослідженню предмету правового регулювання у кримінальному провадженні (процесі), власне як окремому правовому явищу, у доктрині кримінального процесу не приділялась належна увага. Про це свідчить насамперед та обставина, що за період незалежності України (а це вже понад 25 років) не було жодного теоретично важливого наукового дослідження, яке б було присвячене комплексному дослідженню цієї важливої (фундаментальної за своїм характером) не лише для процесуальної доктрини, але й для правотворчої у цій царині та правозастосовчої практик. Правотворчої насамперед, оскільки предмету правового регулювання належить процесуальний статус суб'єктів кримінального провадження (права, обов'язки, відповідальність), можливість його реалізації і тим самим захищати свої права, свободи та законні інтереси у цій сфері публічної діяльності.

В той же час саме предмет правового регулювання визначає і створює правову основу (норми кримінального процесуального права) для врегулювання відносин між суб'єктами кримінального провадження, визначення оптимальних гарантій дотримання їх прав, свобод та законних інтересів, встановлення відповідних процесуальних засобів і форм їх діяльності з метою виконання завдань, що ставляться перед кримінальним провадженням. А перед ним у численних і політико-правових, і правових актах, насамперед Конституцією України 1996 р., концепціями вдосконалення та реформування і вітчизняного права, і судівництва та органів кримінальної юстиції, кримінальному процесуальному законодавству було поставлено завдання забезпечити права, свободи і законні інтереси людини. Все це не могло не відобразитись на змісті

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

предмету правового регулювання кримінального провадження (в подальшому – ППР у КП).

Власне, предмет і метод правового регулювання – категорії, які знаходяться в основі галузевого визначення права та побудови його системи. І якщо методи кримінального процесуального права (регулювання) у вітчизняній кримінальній процесуальній доктрині знайшли численних дослідників (у тому числі й наукового консультанта дисертанта – професора Л.М. Лобойка, який присвятив цій проблемі фундаментальне дослідження – монографію «Методи кримінально-процесуального права». – ДП-ськ, 2006. – 352 с.), то предмет кримінального процесуального регулювання як комплексна й цілісна правова категорія залишався поза увагою дослідників, і нарешті дочекався «свого Вашингтона» (Т.Шевченко) – дослідника Тимура Лоскутова. З огляду на зазначені обставини **актуальність проведеного ним наукового дослідження жодних сумнівів у нас не викликає.**

Аналіз та оцінка змісту дисертації. Відповідно до загальноприйнятої методики проведення наукових досліджень у сфері права дисертант своє дослідження розпочинає зі з'ясування сутності предмету ПР у КП, що, своєю чергою, вимагає дослідження генези теоретичних уявлень про нього у теорії кримінального процесуального права, формування поняття цього правового феномену, з'ясування його змісту, обсягу та меж, чому й присвячує **розділ перший** своєї наукової праці.

Генезу та розвиток теоретичних уявлень про предмет правового регулювання кримінальним процесуальним правом дисертант досліджує на таких виділених ним історичних етапах: «дореволюційному» - до 1917 р. – (тобто до жовтневого перевороту в Російській імперії); з 1917 – 1991 р. –

▪ Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.ou.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

(«радянський період»); з 1991 – до сучасного періоду («сучасний період») (с. 19). І хоч погляди «дореволюційних» вчених-процесуалістів щодо предмету регулювання кримінального процесуального права не відзначались своєю чіткістю (кримінальне процесуальне право та кримінальне судочинство – це «образ, спосіб і порядок» (О.А. Квачевський); «діяльність кримінального суду, засоби, за допомогою яких суд застосовує грізні знаряддя кримінальної кари» (В.К. Случевський); «застосування положень матеріального кримінального права» (С.І. Лікторський і М.В. Духовський); «застосування до окремих випадків постанов кримінального кодексу» (С.В. Познишев); «способи провадження кримінальних справ» (І.Я.Фойницький); «діяльність суду і процесуальні правові відносини». (М.М. Розін), все ж, незважаючи на неоднакове вербальне вираження думки, ці погляди зводились до того, що предмет регулювання кримінального процесуального права – це **діяльність** («спосіб», «порядок», «застосування», «спосіб провадження»), пов'язана із застосуванням «матеріального кримінального права». Тому *навряд чи є підстави погодитися з думкою дисертанта, що «вчені-процесуалісти вказаного періоду предмет регулювання кримінально-процесуального права розуміли по-різному»* (с. 20). Повторимось, предмет регулювання кримінального процесуального права у їх уявленні становить спосіб, порядок застосування матеріального права саме через діяльність відповідного органу держави. Власне, визначальна компонента предмету кримінального процесуального регулювання – діяльність, була представлена вже у перших доктринальних підходах названих дисертантом вчених-процесуалістів виокремленого ним «дореволюційного» періоду. І лише на його завершення (а це початок ХХ сторіччя) предмет кримінального процесуального регулювання був доповнений ще однією,

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

нерозривною з першою, компонентою – суспільним відношенням, що в умовах цього провадження набуває характеру процесуального. І це логічно, оскільки суспільні (у нашому випадку – процесуальні) відносини активізуються (виникають, змінюються і припиняються) лише в результаті певної поведінки суб'єкта провадження. Тому й недивно, що «радянський» період розвитку доктрини про предмет регулювання кримінального процесуального права фактично сприйняв пізній доктринальний підхід «дореволюційного періоду», саме як «діяльність, порядок діяльності, поведінка» учасників кримінального процесу та «суспільні відносини», що виникають при цьому. Саме такий підхід до визначення предмету кримінального процесуального права домінував у більшості теоретичних досліджень, в яких зачіпалось це питання. Тому *висновок дисертанта про те, що «в теорії кримінального процесу радянського періоду уявлення процесуалістів щодо предмету регулювання кримінального процесуального права були неоднаковими, навіть протилежними» (с. 22), як на нас, є дещо перебільшеним.* Той факт, що окремі з вчених-процесуалістів до названого предмету відносять лише «діяльність» (порядок, поведінку, застосування), інші – «суспільні відносини» між суб'єктами процесу, а ще інші – обидві ці компоненти у своїй єдності – навряд чи можна характеризувати як «протилежними» підходами. Це радше неврахування тієї простої істини, що діяльність, поведінка людини у суспільстві може реалізовуватися лише через суспільні відносини. Діяльність (поведінка) і суспільні (в рамках кримінального провадження – процесуальні) відносини – це парні категорії, яких не можна розривати. І фактично такий стан щодо змісту предмету кримінального процесуального регулювання констатував і дисертант, проаналізувавши сучасні погляди (підходи) щодо цього правового феномена (с. 26).

- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

Але такий погляд на визначення предмету названого регулювання будується, як вважає дисертант, на догматичному підході, який був популярним у радянський період нашої державності і відповідно права. І, власне, за такого підходу вносились зміни та оновлювалось кримінальне процесуальне законодавство. Проте такий підхід до «визначення предмету правового регулювання у сучасному кримінальному провадженні» (правильніше сказати – у сучасному кримінальному процесуальному праві, - В.Н.) не можна визнати достатнім (с. 28). Він «не відповідає сучасним реаліям щодо верховенства прав, свобод і законних інтересів людини у кримінальному процесі» (с. 28-29), а тому на зміну догматичного підходу до визначення предмету правового регулювання у кримінальному процесі повинен використовуватися аксіологічний (ціннісний) підхід, відповідно до якого процесуальним законом має регулюватися те, що має цінність для людини, тобто її процесуальні права, свободи і законні інтереси (с. 30).

Аналізуючи погляди (думки) вчених-теоретиків права, щодо предмету правового регулювання, дисертант констатує, що попри різне вербальне формулювання, в теорії права ці погляди зводяться до спільного знаменника: предметом правового регулювання, «насамперед визнаються суспільні відносини». Але дисертант вважає, що такий (загальнотеоретичний) погляд на предмет правового регулювання є «виправданим лише у теоретико-правових дослідженнях, де суспільні відносини розглядаються як стабільні, незмінювані» (с. 34). Що ж стосується кримінального процесу, то такий підхід є виправданим лише у його статистиці. «Інтенсивний рух кримінального процесу зводитиме нанівець практичне значення предмету правового регулювання як сукупності кримінальних процесуальних відносин» (с. 35). Дисертант вважає (припускає), що кримінальна процесуальна діяльність та кримінальні

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

процесуальні відносини не вичерпують собою елементів предмету правового регулювання у кримінальному процесі (с. 37), обґрунтовуючи її європейськими стандартами (ЄКПЛ та ЄСПЛ), положеннями Концепцій реформування кримінальної юстиції (2008 р.) та вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів (2006р.), а також положеннями Конституції України (ст. 3). Виходячи з цього, дисертант констатує, що *«предмет правового регулювання у кримінальному процесі» є складним поняттям і його слід визначати через такі правові категорії: 1) права, свободи і законні інтереси людини; 2) кримінальні процесуальні відносини; 3) кримінальна процесуальна діяльність, які є окремими аспектами предмету ПР у кримінальному процесі»* (с. 39, 40). При цьому, на думку дисертанта, на даний час *«правам людини має належати головне місце у предметі кримінального процесуального регулювання, і саме вони мають визначати інші його змістовні елементи»* (с. 42). Аналогічна думка дисертанта і щодо свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, які також, на його думку, становлять окремий елемент предмету правового регулювання у кримінальному процесі. Власне, *права, свободи та законні інтереси і становлять головний елемент цього предмету. Що ж стосується кримінальної процесуальної діяльності та відповідних їй відносин, то вони мають бути другорядними елементами* (с. 43). Проте, даючи таку характеристику (відводячи роль) окремих елементів предмету правового регулювання у кримінальному провадженні (головну і другорядну), дисертант не керується нею при визначенні змісту кримінального процесуального регулювання. Останній (зміст), на його думку, *«охоплює кримінальні процесуальні відносини, кримінальну процесуальну діяльність та права, свободи і законні інтереси, пов'язані з*

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

реалізацією кримінального провадження» (с. 47). Виокремлені дисертантом елементи предмету кримінального процесуального регулювання та надана їм характеристика вимагає дещо іншого формулювання його змісту, а саме такого, що дається ним на с. 136. *Не дивлячись на назву цього підрозділу «Поняття ... предмету кримінального процесуального регулювання», та детальну характеристику його елементів, все ж таки запропонованого дисертантом цілісного визначення поняття предмету кримінального процесуального регулювання у цьому підрозділі ми не знайшли.* Можливо не ретельно шукали.

Аналізуючи зміст даного підрозділу, необхідно звернути увагу на те, що дисертант піддає класифікації структурні елементи предмету кримінального процесуального регулювання за: 1) часом перебування у стані окремого елемента (постійні і тимчасові); 2) змістом (засадничі, статусні, процедурні), а також визначає його функції, зокрема: демонстрація правових цінностей на певному етапі розвитку суспільства; перенесення (точніше – включення) окремих потреб людини до сфери кримінального процесуального регулювання; визначення змістовного наповнення кримінального процесуального регулювання; відмежування сфери кримінального процесуального регулювання від інших сфер правового регулювання (с. 41-47), що, безумовно збагачує вчення про предмет кримінального процесуального регулювання.

Піддаючи аналізу зміст предмету ПР у КП (підрозділ 1.3), дисертант частково погоджується з автором, які вважають, що зміст ППР у КП складають як кримінальна процесуальна діяльність, так і відповідні відносини. Вони є елементами ПР у КП. (с. 48). Але ці елементи «ставляться вище за права людини при визначенні змісту ППР у кримінальному процесі. А має бути навпаки». Вони є лише «формами

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

реалізації прав людини, які впливають із її потреб» (с. 49). На думку дисертанта «оптимально визначити зміст ППР можна лише із врахуванням балансу двох потреб людини: справедливості (свободи) і безпеки (порядку)», які трансформуються у кримінальні та природні (конвенціональні) права людини (с. 51). Власне, вони й мають визначити спрямованість кримінальних процесуальних відносин та кримінальної процесуальної діяльності. Права людини повинні бути «рушійною силою кримінального процесуального регулювання», а зміст ППР у КП має визначитися принципом верховенства права (с. 52), з чим, звичайно, не можна не погодитися.

Аналізуючи вплив принципів кримінального провадження на формування ППР у КП, дисертант формує низку слушних думок щодо цього (див. с. 53-55). Разом з тим з деякими його положеннями щодо цього питання ми не можемо погодитися з «принципових» міркувань. Йдеться, зокрема, щодо зайвості «унормування переліку принципів у КПК», «дублювання» конституційних засад у КПК», що «принципи мають бути виключені зі змісту предмету кримінального процесуального регулювання, оскільки вони вже врегульовані у Конституції України, міжнародно-правових актах, що ратифіковані Україною» (с. 50). Але своє бачення щодо цих питань ми дамо пізніше.

Детально піддає дисертант аналізу зміст кримінального процесуального законодавства щодо використання у ньому норм – дефініцій та положень теорії права, щодо їх правового регулювання (с. 60 і наст). При цьому на прикладі чималої кількості норм-дефініцій він ілюструє ту обставину, що роз'яснення законодавцем окремих термінів через використання цих норм у КПК може не лише поліпшити, а й ускладнити застосування окремих норм КПК (приклади: «показання з

▪ Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.ou.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

чужих слів», «підозрюваний», «докази» (на досудовому розслідуванні) тощо. Характерним для зазначеного аналізу є те, що дисертант не лише демонструє недоліки норм-дефініцій, виявлених іншими авторами, а й виявляє їх як автор-оригінал («притягнення до кримінальної відповідальності» (с. 67) «обвинувачення» та ін.. с. 68), з'ясовує думку практикуючих суддів щодо застосування норм дефініцій та проблеми, які виникають при цьому (с. 69).

Разом з тим, як об'єктивний дослідник, він вивчає і протилежні підходи до визначення ролі і значення у кримінальному провадженні норм – дефініцій (визначення термінів) та їх охоплення предметом правового регулювання у КП. Проте проведені багатьма авторами дослідження цього питання та висновки про необхідність таких норм (визначень і роз'яснень) та їх благотворний вплив на правозастосовну діяльність не переконали дисертанта у його радикальній позиції – недоцільність закріплення у КП – законі норм-дефініцій «з огляду на їх обмеженість, суперечливість, непрактичність та нестабільність» (с. 69), а їх використання у КП – законодавстві «може лише ускладнювати здійснення прав, свобод та законних інтересів людини, а також знижувати якість КП -законодавства». (с. 77). Ми, на жаль, (а можливо і на щастя), такий підхід дисертанта не поділяємо і спробуємо пізніше переконати його у протилежному.

Не оминув дисертант аналізом і питання щодо обсягу предмета правового регулювання у КП (с. 77 і наст). Аналізуючи «старе» (КПК 1960 р.) та нове кримінально-процесуальне законодавство з урахуванням практики застосування Європейської конвенції (ЄКПЛ) Євросудом (ЄСПЛ), дисертант до загального обсягу предмету кримінального процесуального законодавства відніс 1) кримінальну процесуальну діяльність (кримінальні процесуальні відносини), зумовлені порушенням

▪ Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

кримінальних прав людини і спрямовані на задоволення потреб людини у безпеці; та 2) процесуальні права, свободи і законні інтереси людини, що викликані реалізацією кримінального процесу і направлені на задоволення людської потреби у свободі (с. 134). При цьому він детально аналізує окремі норми КПК, практику ЄСПЛ, пов'язану із застосуванням ЄКПЛ у справах проти України, і доходить обґрунтованого висновку, що ця практика засвідчує певну неузгодженість між предметом регулювання за Європейськими стандартами та предметом регулювання чинного КПК в частині забезпечення окремих прав, зокрема: на початкове ефективне розслідування обставин кримінального правопорушення (ст. 214 КПК) після отримання відомостей про його вчинення (с. 84 і наст.); щодо вільного вибору захисника особою та виникнення у неї права на захист у статусі підозрюваного без його згоди та поза судовим контролем (слідчого судді) (с. 89, 90); провадження строків досудового розслідування без контролю слідчого судді (с. 90 і наст); доставлення затриманої за підозрою у вчиненні злочину особи до найближчого підрозділу органу досудового розслідування (ст. 210 КПК), під контролем якого затриманий перебуває до 60-ти годин, а не до слідчого судді (особа ця має «негайно постати перед суддею» ст.5 ЄКПЛ); порушення вимоги пропорційності при застосуванні заходів процесуального примусу (між таким заходом і ступенем тяжкості злочину та майбутнім можливим покаранням (с.94 і наст.), та іншими неузгодженостями між європейськими стандартами забезпечення прав, свобод і законних інтересів та вітчизняним КПК-законодавством (порушення рівності сторін при одержанні показань осіб; закриття кримінальної справи судом на підставах, які зумовлюють його ухвалити виправдувальний вирок (ч. ч. 2, 7 ст. 284 КПК) тощо.

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

Одним з варіантів подолання такої неузгодженості (зрозуміло, до внесення змін і доповнень до чинного КПК) дисертант допускає (в чому ми підтримуємо його підхід) звернення правозастосовників під час застосування норм чинного КПК безпосередньо до європейських стандартів (конвенційних прав та їх тлумачення ЄСПЛ), (для цього в Україні є відповідна нормативна основа), і цим самим збалансувати предмет його регулювання щодо можливості задоволення потреб людини у свободі.

Детальному розгляду присвятив дисертант у своєму дослідженні меж предмету КП-регулювання. Аналізуючи чинне КП-законодавство, наявні доктринальні підходи щодо його меж, він доходить висновку, що вони (межі) зумовлюються такими суспільними потребами як безпека (притягнення особи винної до кримінальної відповідальності або звільнення її від такої) та справедливість (забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини під час кримінального провадження) (с. 114). При цьому дослідник звернув увагу на те, що межі кримінальної процесуальної діяльності інколи охоплюють відносини, які не є «чисто» кримінально-процесуальними. Йдеться, зокрема, про процесуальні відносини, пов'язані з інститутом цивільного позову у кримінальному провадженні. Поза межами цієї діяльності лишилися інститут притягнення народного депутата України (а також суддів - В.Н.) до кримінальної відповідальності, що є прогалиною КП-регулювання (с.116), в чому ми його повною мірою підтримуємо.

Грунтовно аналізує дисертант доктринальні підходи щодо охоплення предметом КП-регулювання, а також його межами, відносини, пов'язані з виконанням судових рішень, а також із застосуванням примусових заходів виховного характеру щодо неповнолітніх (які не досягли віку кримінальної

▪ Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.ou.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

відповідальності) та примусових заходів медичного характеру. Слід віддати належне його аргументації про необхідність виведення цих інститутів чинного кримінального процесуального права за межі КП-регулювання (с.121 і наст.), але у цьому питанні ми не можемо його підтримати і пізніше наведемо відповідну аргументацію.

Проводячи **аналіз предмету і об'єкту КП-регулювання (розділ 2, підрозділ 2.1.)**, дисертант цілком слушно стверджує, що предмет регулювання будь-якої галузі права не може бути стабільним. Він змінюється під впливом змін у реальному житті суспільства (с. 136). Під цим кутом зору автор і розглядає зміни у предметі КП-регулювання як «по горизонталі», так і «по вертикалі»; аналізує співвідношення таких категорій як «об'єкт» та «предмет» (с.138 і наст.), характеризуючи їх відповідно як загальне і часткове на фоні загальнотеоретичних та галузевих доктринальних підходів (с. 138 і наст.); робить огляд теоретико-правових уявлень щодо правового регулювання (с.141 і наст.), на основі якого робить слушний висновок, що правове регулювання суспільних відносин та поведінки людей здійснюється для задоволення певних соціальних (людських) потреб та інтересів (с.143). Власне, реалізація потреб людей у безпеці та свободі у сфері кримінального процесу забезпечується шляхом врегулювання відповідно кримінальних та процесуальних прав і законних інтересів людини. У випадку їх порушення (порушення безпеки) починається перебіг кримінального провадження, під час якого реалізуються права процесуальні та законні інтереси (реалізація свободи). Тож, права і законні інтереси є предметом кримінального процесуального регулювання, а потреби у свободі та безпеці можна визнати об'єктом правового регулювання у кримінальному процесі (с.143).

▪ Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

Оскільки правове регулювання охоплює чимало правових категорій, а саме: «предмет правового регулювання», «засіб правового регулювання», «метод правового регулювання», «тип правового регулювання», «режим правового регулювання», «механізм правового регулювання», «сфера правового регулювання», дисертант в окремому підрозділі (2.2) аналізує їх взаємозв'язок та взаємообумовленість (с. 145 і наст.), визначає при цьому їх зміст та службову роль у кримінальному провадженні. *Адаптування цих загальноправових категорій до кримінального провадження слід віднести, як на нас, до одного з «піонерських» надбань в доктрині кримінального процесу.* Необхідно звернути при цьому особливу увагу на детальний аналіз дисертантом методів правового регулювання у кримінальному провадженні: імперативного, диспозитивного, судового (арбітрального, змагального) та їх залежність від змісту прав, свобод і законних інтересів людини (учасників провадження).

Заслуговує уваги також аналіз нормативного забезпечення процесуальних прав такого учасника провадження, як підозрюваний. Цей аналіз засвідчив, що на нормативному рівні (КП законі) цим правам кореспондують відповідні обов'язки сторони обвинувачення, тобто нормативний стан забезпечення прав сторони захисту (підозрюваного) є належним, але емпіричні дані (практика) свідчать про те, що далеко не завжди сторона обвинувачення дотримується своїх процесуальних обов'язків (с. 163). Тож, дисертант обґрунтовує необхідність зміцнення (посилення) процесуальних гарантій реалізації прав підозрюваного, оскільки наявні (дисциплінарна відповідальність сторони обвинувачення за невиконання (неналежне виконання) процесуальних обов'язків, процесуальна відповідальність) не забезпечують у всіх випадках належне виконання обов'язків з боку сторони обвинувачення. Далекі не завжди

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

ефективно у даному випадку діє і така (новельна) процесуальна гарантія, як оскарження дій та бездіяльності сторони обвинувачення до слідчого судді. Вихід із такого положення дисертант вбачає у максимальній відмові від диспозитивного правового регулювання безпосередніх відносин сторони обвинувачення і сторони захисту під час судового провадження. Вони (відносини) мають реалізовуватися через слідчого суддю, який «здійснюючи попередній контроль, виступатиме гарантом забезпечення прав, свобод та інтересів» (с. 168).

Звичайно, такий підхід дисертанта до нейтралізації неналежного виконання процесуальних обов'язків з боку сторони обвинувачення (слідчого, прокурора) міг би бути прийнятним, але не слід залишати поза увагою ту обставину, що у такому разі обмежується не лише самостійність слідчого щодо прийняття ним відповідних рішень, а й оперативність виконання ним своєї функції. З цих міркувань пропозицію введення попереднього судового контролю замість послідуєчого можна поставити під сумнів. Крім того, ми вбачаємо, що *дисертант в підході до цього питання допускає певну непослідовність*, стверджуючи, що «нормативний стан забезпечення прав сторони захисту (підозрюваного) є належним» (с.163), а оскільки на практиці сторона обвинувачення може допускати невиконання своїх обов'язків щодо забезпечення прав сторони захисту, то необхідно ввести замість послідуєчого (наступного) попередній судовий контроль, що, зрозуміло передбачає корекцію нормативної бази. Тож, *стверджувати, що нормативний стан щодо цього питання є належним, і в той же час вносити пропозицію про його вдосконалення (з метою корегування практики) є, до певної міри, алогічним.*

Ретельно аналізує дисертант питання співвідношення предмету і типу КП-регулювання (с.169 і наст.), при цьому тип він досліджує під

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

кутом зору прав і свобод людини, що вимагає опори насамперед на загальнотеоретичні підходи до розуміння категорії «тип правового регулювання» та екстраполяції їх на кримінально-процесуальну сферу регулювання. Йдеться про загальнодозвільний та спеціальнодозвільний типи. Перший з них ґрунтується на загальному дозволі, другий – на загальній забороні. Проводячи аналіз норм чинного кримінального процесуального законодавства, дисертант з'ясовує у яких випадках використовується загальнодозвільний, а у яких спеціальнодозвільний тип правового регулювання, і обґрунтовує необхідність заміни спеціальнодозвільного типу на загальнодозвільний, якщо при цьому не обмежуються процесуальні права (с.176). Він детально аналізує різні аспекти обох типів правового регулювання у кримінальному провадженні та виявляє низку проблем, що вимагають нормативного регулювання. Так, спеціальнодозвільний тип щодо діяльності органів, які ведуть кримінальне провадження, не завжди сприяє виконанню його завдань. Йдеться про відсутність процесуальної регламентації деяких пізнавальних дій (обшуку в державних установах), застосування аналогії законодавства та ін.

Значний інтерес викликає аналіз дисертантом нормативного регулювання та доктринальних підходів щодо законності одержання доказів як критерію їх допустимості (с.178). Він обґрунтовує і підтримує точку зору, що такий критерій допустимості доказів, як законність їх одержання, є застарілим. З урахуванням предмету КП-регулювання, зміни підходів до визначення його змісту, таким критерієм «має стати правомірність (а не законність) процесуального порядку отримання доказів». Законність варто відносити («можна передбачати») до «другорядного критерію» процесуального порядку отримання доказів. Такий висновок дисертант робить, виходячи з ієрархії елементів предмету

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

ПР у КП, головним з яких є права, свободи і законні інтереси людини (с.180).

На жаль, пропонуючи такий підхід до допустимості доказів, він *не дає чіткого розуміння ним (та й іншими доктринерами) співвідношення між категоріями (поняттями) законності і правомірності та як вони екстраполюються на діяльність, пов'язану із захистом прав, свобод і законних інтересів – основного елемента предмету ПР у КП, -і чи достатньою мірою забезпечить цей захист засада співрозмірності (пропорційності) їх обмеження?* Сподіваємось почути пояснення дисертанта щодо цього питання під час захисту своєї праці.

Цікавими і, як на нас, такими, що збагачують вчення про предмет правового регулювання та його співвідношення з типом ПР у КП, є пропозиції (на рівні гіпотези) дисертанта по виділення (наявності) ще двох типів КП-регулювання - загальнозобов'язуючого (с.195) та дозвільнозобов'язуючого (с.196). В обґрунтуванні їх виділення дисертант спирається на наявність у суб'єктів провадження процесуальних обов'язків, які є одним із способів процесуального регулювання.

Одним із структурних елементів загального механізму правового регулювання є механізм процесуального регулювання. Власне, цей елемент та його співвідношення з предметом ПР у КП також став окремим предметом дослідження дисертанта. Екстраполюючи загальнотеоретичне вчення про механізм правового регулювання на сферу кримінального провадження, дисертант цілком слушно відзначає, що система юридичних засобів та форм механізму КП-регулювання має свої відмінності від системи загального механізму правового регулювання. Вони обумовлені специфікою правового регулювання і вимагають застосування додаткових спеціальних юридичних засобів, якими є акти застосування норм права

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

(правозастосовні акти), та форми правозастосування (с.199, 200). Дисертант виділяє серед актів застосування норм права основні (вирок суду, ухвала про звільнення від кримінальної відповідальності (с. 200). А де ухвала про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру?!) та допоміжні. Якщо перші реалізують норми кримінального матеріального, то допоміжні – норми кримінально-процесуальні (с.201). Але дисертант при цьому мав би враховувати, що у кримінальному провадженні реалізуються не лише норми кримінального, але й інших галузей матеріального права, зокрема цивілістичних. При реалізації норм процесуального права за допомогою допоміжних правозастосувальних актів існує досить широка межа дискреції (розсуду) органів, що ведуть провадження, а тому, як слушно зауважує дисертант, прийняття цих актів вимагає високого рівня правосвідомості.

Детально піддає аналізу дисертант і такий структурний елемент механізму КП-регулювання, як кримінальні процесуальні норми. (с. 205 і наст.), досліджує їх складність та змінюваність і їх вплив на забезпечуваність процесуальних прав суб'єктів провадження. При цьому звертає увагу і на узгодженість цих норм між собою. (с. 210), необхідність урахування ієрархії джерел кримінального процесуального права (не законодавства?!, с. 210) «вертикального» і «горизонтального» рівнів. На жаль, дисертант залишив поза увагою при визначенні джерел кримінального процесуального законодавства (як на нас права) та побудові їх ієрархії висновки (позиції) двох судів України – Конституційного Суду України і Верховного Суду, - адже їх рішення (висновки, що містяться у них) є обов'язковими при застосуванні норм кримінального процесуального права, іншими словами - вони є джерелами цієї галузі права. Попри це, висновок дисертанта про необхідність

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

врахування під час виявлення конфлікту правових норм стосовно прав і законних інтересів суб'єктів процесу ієрархії нормативних актів є дуже важливим для застосування і правозахисту.

Значний інтерес, насамперед для теорії кримінального процесу, становить аналіз дисертантом такої правової категорії, як режим правового регулювання та його реалізація у кримінальному провадженні (с. 218 і наст). Ця правова категорія, не дивлячись на ґрунтовне дослідження її у загальній теорії права, як складової механізму правового регулювання, фактично не досліджувалось у доктрині кримінального процесуального права, і дисертантові можна віддати пріоритет, як у постановці цієї проблеми, так і її дослідженні. При характеристиці цього підрозділу дисертації ми насамперед звернули увагу на те, що, оскільки режим правового регулювання включає в себе предмет, методи, способи, засоби, типи і механізм регулювання, то як він співвідноситься з самим предметом правового регулювання і відповідно кримінального процесуального? Власне, відповідь на це питання і дає дисертант, послуговуючись категорією мети. Визначення мети кримінального процесуального регулювання (а вона задекларована у ст. 3 Конституції) та її дослідження дає можливість і зумовлює законодавця визначити режим кримінального процесуального регулювання як сприятливий або несприятливий. Якщо кримінальне процесуальне регулювання своїм предметом, методами, способами, засобами, типом і механізмом забезпечує належну реалізацію прав, свобод і законних інтересів учасників провадження, то такий режим кримінального регулювання є сприятливим. Він є бажаним і зумовлює законодавця врахувати його (визначити його) при конструюванні механізму захисту названих цінностей.

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

Розглядаючи структуру ПР у КП (розділ 3) та даючи їй насамперед загальну характеристику (с. 235 і наст.), дисертант обґрунтовує необхідність відходу від доктринального підходу радянського періоду, що структура предмету кримінального процесуального регулювання є структурою кримінальних процесуальних відносин, і предметом правового регулювання у кримінальному процесі не може бути не що інше, як процесуальні правовідносини. Він *досить переконливо доводить, що у нинішніх умовах розвитку суспільства і держави, коли «на перше місце виходить людина, яка визнається найвищою соціальною цінністю», ця доктрина ППР має бути переглянута. На думку дисертанта предметом ПР повинні насамперед визнаватися не суспільні відносини, а права людини.* Саме вони мають визначати суспільні відносини, вони є «генератором здійснення кримінальних процесуальних відносин та кримінальної процесуальної діяльності», і, власне, вони як головний елемент мають визначати структуру ПКП-регулювання (с. 248, 249). Підсумовуючи своє бачення структури ПКП-регулювання, дисертант вважає, що його елементами є: генеральні (загальні) права (головний елемент), процесуальний статус учасників кримінального провадження та порядок кримінального провадження (другорядні елементи). Що стосується КП-відносин, то вони «також можуть розглядатися» (!) як окремий другорядний елемент структури ППР (с. 252).

Відносячи до структури ППР у КП права, свободи і законні інтереси людини (правильніше – учасника провадження, оскільки абстрактна людина у кримінальному провадженні набуває статусу його учасника), дисертант цілком логічно в подальшому дає ґрунтовний аналіз таких категорій, як «законні інтереси» та «свободи», присвячуючи йому (аналізу) окремі підрозділи (відповідно, 3.2 та 3.3). Досліджуючи поняття «законний

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

інтерес», дисертант слушно зазначає, що ця категорія є складною і недостатньо дослідженою з правової точки зору (с. 252). Він детально аналізує наявні у загальнотеоретичній та кримінальній процесуальній доктрині погляди з цього питання та критично оцінює їх. При цьому звертає увагу на те, що деякі автори (вони названі) фактично ототожнюють законні інтереси із суб'єктивними правами. Проте підстав для такого ототожнення, як зазначає дисертант, не має. Ним *чітко визначена в загальному вигляді (абстрактному) структура (окремі елементи) законних інтересів (с. 267) та показана відмінність від структури суб'єктивних прав, яка включає конкретні правомочності на власні позитивні дії*. Тож, ці правові категорії відрізняються ступенем своєї визначеності. Але така відмінність не перешкоджає законним інтересам обумовлювати юридичний і фактичний зміст кримінальних процесуальних відносин (с. 267).

Виокремлюючи та даючи характеристику категорії «законний інтерес» (у чинному КПК цей термін у різних відмінках та комбінаціях, як стверджує І.А.Тітко у своїй ґрунтовній праці «Нормативне забезпечення та практика реалізації приватного інтересу в кримінальному процесі України». – (Х.: Право, с. 18), вживається більше 50-ти разів. Дисертант доповнює вживання цього терміну не лише у КПК України, а й КПК інших пострадянських держав, та у інших законодавчих актах України (с. 260 і наст.), дисертант дає авторське визначення поняття «законний інтерес» у кримінальному процесі (с. 259, с. 321), до якого ми не маємо застережень. Крім того, що дуже важливо, він *звертає увагу законодавця на необхідність визначення процесуальних гарантій реалізації інтересів учасників провадження, оскільки норми КПК України абстрактно визначають їх, і не встановлюють порядку їх захисту (с. 265)*.

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

Не менш ґрунтовно аналізує дисертант і правову категорію свободи, як окремого елемента ПКП-регулювання і який не ототожнюється з правами та законними інтересами учасників провадження. Для цього він проводить своєрідний моніторинг висловлених у правовій літературі поглядів щодо цього явища і елемента ПКП-регулювання, критично оцінюючи їх; з'ясовує відмінність між свободою і законними інтересами (с. 278 і наст.) та суб'єктивними правами (с. 280); з'ясовує нормативні прояви свободи органів, які ведуть провадження, через свободу розсуду (угляду) під час прийняття відповідних рішень (с. 283) та оцінку доказів (с. 284). При цьому дисертант *цілком слушно негативно оцінює підхід широкого застосування свободи розсуду органами, що ведуть провадження, оскільки такий підхід може бути й загрозою забезпечення реалізації прав, свобод та законних інтересів інших учасників провадження (с. 288).*

Як окремі елементи ПКП-регулювання дисертант виділяє час (строки) і простір у кримінальному провадженні, аналізуючи їх у підрозділі 3.4. (с. 287 і наст.) та використовуючи для цього наявні у правовій літературі погляди вчених-правознавців (огляд позицій), нормативні положення кримінального процесуального законодавства, практику ЄСПЛ щодо України. Він намагається (і, як на нас, вдало) проілюструвати на цьому фоні зв'язок між часом (процесуальними строками) і правами, свободами і законними інтересами як елементами ПКП-регулювання, ефективністю їх регулювання і захисту, і на цій основі дійти висновку, що кримінальні процесуальні строки можна визнати (!) окремим елементом ПКП-регулювання (с. 309). А оскільки не лише час (строки), а й простір є «невід'ємним атрибутом реалізації прав і законних інтересів, кримінальних процесуальних відносин, кримінальної процесуальної діяльності», і кримінальне процесуальне законодавство

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

регулює простір свого застосування, то їх (час і простір) «можна вважати факультативними (додатковими) елементами предмету кримінального процесуального регулювання» (с. 319). *Такий висновок дисертанта для нас є свідченням його невпевненості у тому, що він намагався (як на нас досить впевнено) довести проведенням аналізом та аргументами у цих підрозділах, що час і простір охоплюються предметом КП-регулювання. Чому «можна вважати», а не є? Це перше. Друге, чому вони визнані за своїм характером (а також і змістом) факультативними? Хіба кримінальне провадження може бути відірване від часу і простору і не регулюватись КП-законодавством? Хотілось би почути відповідь на ці питання під час захисту праці та її результатів.*

У своєму заключному розділі (4-й) дисертант спробував окреслити перспективний розвиток предмету КП-регулювання, який на його слушну думку має стосуватися насамперед прав, свобод і законних інтересів, як головного і визначального елемента у змісті предмету КП-регулювання. Проте перспективним напрямком розвитку цього правового феномену можуть бути, на думку дисертанта, й потреби людини, які є визначальними щодо прав, свобод і законних інтересів людини. Ймовірно, що у перспективі увага правової доктрини, а за нею й законодавця та правозастосувачів, буде більше концентруватися (зміщення акценту) на свободах і законних інтересах людини, а не на її правах, хоч для нас незрозуміло, як ці правові категорії можуть реально розвиватися поза зв'язком з правами.

На думку дисертанта перспективними напрямками розвитку предмету ПР у КП є: оптимізація меж регулювання прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження та використання для цього інших процесуальних законів для заповнення прогалин у предметі КП-

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

регулювання; необхідність врахування не лише особистісного, а й суспільного аспекту порушення права соціому на спокій від вчинення кримінальних правопорушень; можливість виділення в структурі предмету КП-регулювання, як самостійного елемента, процесуальних обов'язків, які досьогодні здебільшого розглядаються як правові засоби чи елементи статусу особи, та надання їм характеру «основного елемента» у структурі предмету КП-регулювання. Незважаючи на значну дискусійність запропонованих дисертантом перспективних напрямків у розвитку наукових досліджень щодо зазначеного правового феномену, а за їх результатами й формування його у кримінальному процесуальному законодавстві, вони генерують правову думку, розширюють діапазон наукових досліджень.

Проведений аналіз змісту дисертації дає нам можливість визначитися з науковою новизною одержаних її автором результатів.

Наукова новизна одержаних у ході дослідження результатів в загальному полягає насамперед у тому, що цілісне і комплексне дослідження проблем предмету правового регулювання у кримінальному процесі (предмет регулювання кримінальним процесуальним правом) здійснено ним вперше в Україні за роки її незалежності і на новій вітчизняній законодавчій основі та з урахуванням міжнародно-правових актів і європейських стандартів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів людини. Власне, дисертант своїм дослідженням зробив спробу (і, як показав аналіз змісту дисертації та опублікованих ним праць, - спробу успішну) сформулювати ПКП-регулювання з урахуванням нових реалій в рамках провадження публічно-змагального типу.

У вступі дисертації (с. 11) та її авторефераті (с. 5) дисертант, як цього вимагає нормативна основа проведення дисертаційних досліджень,

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

сформулював результати свого дослідження за відповідними рубриками. Аналіз змісту дисертації дає нам підставу підтвердити характер і важливість цих результатів для процесуальної науки, кримінального процесуального законодавства та практики його застосування. Не зупиняючись на аналізі кожного з них (ми намагалися це зробити під час аналізу змісту дисертації), відзначимо, що ним **вперше**:

- виокремлені (класифіковані) і охарактеризовані основні (головні) елементи предмету ПР у КП (права, свободи і законні інтереси людини як учасника кримінального процесуального провадження), другорядні (КП-відносини і КП-діяльність) і факультативні (КП-час і КП-простір);

- виокремлені і охарактеризовані функції предмету КП-регулювання, а саме: демонстрування правових цінностей на певному етапі розвитку суспільства; перенесення окремих потреб людини у сферу КП-регулювання; визначення змістовного наповнення КП-регулювання; відмежування сфери КП-регулювання від інших сфер правового регулювання;

- обґрунтовано положення про можливість зміни предмету КП-регулювання як «по горизонталі» (необхідність врегулювання «нових» чи припинення «застарілих» відносин, діяльності, прав, свобод і законних інтересів), так і «по вертикалі» (зміна ієрархії елементів предмету КП-регулювання);

- обґрунтована обумовленість методів КП-регулювання правами, свободами і законними інтересами учасників відносин як основним (головним) елементом його регулювання;

- з'ясована сутність типів правового регулювання діяльності органів, що ведуть кримінальне провадження (загальнодозвільний та спеціальнодозвільний), залежно від можливості обмеження прав; сутність

▪ Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

законних інтересів, свободи, часу і простору як елементів в структурі предмету КП-регулювання, їх взаємозв'язок і взаємообумовленість.

Науковою новизною або її елементами характеризуються й інші положення, виокремлені дисертантом, з чим можна погодитися. Немало сформульованих ним положень (с. 13 і наст.) можна охарактеризувати як такі, що розвивають вчення про предмет КП-регулювання, зокрема: необхідність орієнтації науки кримінального процесу на аксіологічні (ціннісні) підходи у формуванні предмету КП-регулювання; необхідність розширювати (узгоджувати) обсяг предмету КП-регулювання з предметом регулювання європейських стандартів у частині забезпечення права на початкове ефективне розслідування обставин кримінального делікта, права на свободу, особисту недоторканність та на справедливий судовий розгляд. Проте з деякими положеннями, які на думку дисертанта надають подальшого розвитку вчення про предмет КП-регулювання, ми не можемо погодитися, про що зупинимось пізніше.

Перелічені наукові положення (як результат дослідження) є основними, найбільш вагомими і, власне, вони насамперед характеризуються безспірною науковою новизною, хоч її і не вичерпують. Всі вони стали надбанням вітчизняної кримінальної процесуальної доктрини, і в цілому здатні здійснювати вплив на удосконалення кримінального процесуального законодавства під кутом зору захисту прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, що містяться в дисертації. Як засвідчив проведений нами аналіз змісту дисертації, сформульовані у ній дисертантом наукові положення, висновки та рекомендації, спрямовані на удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства стосовно предмета його регулювання, в

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

основному є обґрунтованими та переконливими. Їх теоретичний фундамент становлять доктринальні положення та дані, одержані як вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками (переважно РФ) у різних галузях правових знань, зокрема: загальної теорії права і держави, філософії права, кримінального матеріального і процесуального права, конституційного, адміністративного і цивільного процесуального права та інших галузей. Дисертант на обґрунтування сформульованих положень і висновків спирався не лише на вітчизняне законодавство та на міжнародно-правові акти, але й зарубіжне законодавство переважно пострадянських держав

Про обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих дисертантом, свідчить також обрана ним та використана емпірична база, зокрема: рішення Європейського Суду з прав людини, рішення Конституційного Суду, узагальнена практика вищих судів України та матеріали судової практики. При їх обґрунтуванні дисертант спирається і на дані проведеного ним анкетування 2-х сот суддів фактично всіх регіонів України (додаток «А» с. 414), а також не одержані в результаті анкетування дані 100 вчених-процесуалістів (додаток «Б», с. 416). Про діапазон вивчення дисертантом наукових підходів, що містяться в опублікованих працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, судової практики (ЄСПЛ, вітчизняних судів), матеріалів, що містяться в ЄРДР, які були предметом наукового аналізу для формування власних оцінок та підходів, свідчить і список використаних ним джерел, що нараховує 524 позиції. Тож, наведене дає підставу для твердження, що наукові положення і висновки, сформовані і сформульовані у дисертації у своїй основі є обґрунтованими.

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, що містяться у дисертації, та які виносяться на захист. Про достовірність сформульованих дисертантом наукових положень, висновків і на цій основі внесення пропозицій щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, практики його застосування, а також перспективних напрямків наукових досліджень у сфері кримінальної процесуальної галузі права свідчить насамперед всебічна і глибока їх аргументація дисертантом, при цьому не лише даними науки процесуального права та інших правових наук, а й емпіричними даними та міжнародним правовим досвідом щодо предмету правового, у тому числі й кримінального процесуального, регулювання. Спроба створити чи удосконалити вчення про визначальні, базові правові категорії (інститути) звичайно ж вимагає провести детальний аналіз наявних доктринальних підходів щодо них, з'ясувати наскільки вони узгоджуються з новими соціальними, політичними та правовими реаліями. Дисертант, власне, й проводить його з проекцією на ці реалії та їх врахування чинним вітчизняним законодавством. Тож, спираючись на «плечі» своїх попередників у дослідженні предмету ПР у КП, враховуючи зазначені нові реалії, він і формує новітні підходи у визначенні цього предмету, його структури, взаємозв'язку його елементів, тощо. Оскільки кожне доктринальне положення, підхід дисертанта до його формулювання ретельно обґрунтовується, то їх можна вважати в цілому достовірними. Використання при цьому широкого спектру методів, що застосовується у правових дослідженнях (с. 10), підсилює це твердження. Його підтверджує і схвалення правничою спільнотою результатів досліджень дисертанта, опубліковані у його фундаментальній монографії «Предмет регулювання кримінального процесуального права (К.: Юридичний світ, 2016. – 416с.)»,

- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

низці схвальних рецензій на них, а також їх апробація на численних наукових та науково-практичних форумах міжнародного (19) і всеукраїнського масштабу (9). Достовірність одержаних результатів підкріплюється і достатньо репрезентативною емпіричною базою, зібраною і проаналізованою дисертантом. Звернемося тепер до новизни одержаних результатів.

Таким чином, аналіз змісту дисертації, базових наукових положень та висновків, що становлять наукову новизну або її елементи одержаних результатів, їх обґрунтованість та достовірність дає нам підставу для висновку, що дисертант своїм дослідженням сформував новітню концепцію (вчення) про предмет КП-регулювання (предмет регулювання у кримінальному провадженні), його елементи, їх взаємозв'язок та методи реалізації, що має вагоме теоретичне і прикладне значення.

Звичайно, не зі всіма науковими положеннями і висновками, що містяться у дисертації, можна беззастережно погодитися. Про дискусійність деяких з них ми відзначали під час аналізу змісту дисертації. Щодо інших – звернемося згодом. *Але дисертантові не можна відмовити у глибокому розумінні піднятої ним визначальної для кримінальної процесуальної науки проблематики, оскільки предмет КП-регулювання визначає сферу діяльності та процесуальних відносин, пов'язаних з правами, свободами, законними інтересами учасників кримінального провадження, які наповнюють зміст діяльності і відносин, а останні – забезпечують їх захист. Не можна відмовити у логічній побудові (архітектоніці) дослідження, обґрунтованості власного бачення піднятих проблемних питань та наукової коректності щодо інших, інколи проблемних, підходів у їх інтерпретації та вирішенні.*

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

Але, високо оцінюючи результати проведеного дисертантом дослідження, не можемо не відзначити, що воно містить положення та висновки, які мають дискусійний характер або ж вимагають більш розширеного обґрунтування, яке сподіваємось почути під час їх захисту. Серед них є й такі, які, на наш погляд, є більш ніж дискусійними і з ними тяжко погодитися з принципових міркувань. Зупинимось на деяких з них.

1. Тяжко погодитися з дисертантом стосовно його підходу, пов'язаного з предметом кримінального процесуального регулювання, щодо застосування до неповнолітніх осіб примусових заходів виховного та до неосудних осіб медичного характеру на тій підставі, що «під час реалізації правовідносин у таких провадженнях особа не набуває статусу суб'єкта злочину, що свідчить про відсутність злочину» (с.123). Такий підхід дисертанта не є оригінальним (за постановкою проблеми). Він уже обговорювався у кримінальній процесуальній доктрині і мав як своїх прихильників, так і критиків. Дисертант, власне, схильний до виключення даних проваджень з предмету КП-регулювання. При цьому базовим аргументом такого підходу є відсутність складу злочину, а саме відсутність суб'єкта. Щодо окремих категорій неповнолітніх – це насправді так і є. Але при цьому необхідно брати до уваги ту обставину, що неповнолітніми є особи, які не досягли 18-річного віку. Кримінальна ж відповідальність за окремі злочини (ч. 2 ст. 22 КК), а це злочини тяжкі, настає з 14 років, а загальна кримінальна відповідальність з 16-ти років. Тож не завжди неповнолітній не є суб'єктом вчинення злочину. Безумовно, щодо цієї категорії суб'єктів мають бути посилені процесуальні гарантії як від безпідставного притягнення до кримінальної відповідальності, так і щодо особливостей процесуальних відносин з їх участю, що й передбачає законодавець. Звичайно, ці гарантії можуть підсилюватися, і тут є велике

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.ou.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

поле для доктринальної дискусії, але виключати провадження щодо неповнолітніх в т.ч. і застосування до них заходів виховного характеру, як альтернативу покарання, з предмету КП-регулювання навряд чи потрібно. Та обставина, що в окремих країнах провадження щодо них врегульоване окремими законами, а не кодифікованим процесуальним законом, - слабкий аргумент на користь позиції дисертанта. Він нейтралізується значною мірою контраргументом – не менше, а на пострадянському просторі фактично у всіх державах, кримінально-процесуальні закони своїм предметом регулювання мають і провадження щодо неповнолітніх та застосування до них у визначених законом випадках (в Україні – ст.105 КК) примусових заходів виховного характеру. Це по-перше. Наступне, застосування до неповнолітніх примусових заходів виховного характеру, як матеріальним (ст.106 КК), так і процесуальним (ст. 497 КПК) законом передбачені як альтернатива їх покаранню. І прокурор на досудовому розслідуванні, і суд під час судового розгляду вирішують це питання дискреційно (на основі власного угляду (коли «дійде висновку», «може прийняти рішення»)), з врахуванням конкретних обставин та особи неповнолітнього, що свідчить про гнучкий підхід законодавця до вирішення цього питання. Тож для виведення цього інституту з предмету КП-регулювання вимагає перегляду його як у кримінальному матеріальному (КК), так і у процесуальному законі (КПК).

2. Що стосується заходів примусового медичного характеру, які дисертант також вважає необхідно виключити з предмету КП-регулювання, то тут також не все так «просто», і основний аргумент «за» - відсутність суб'єкта кримінального правопорушення, - як на нас, є недостатнім для такого радикального рішення. Найперше це те, що неосудність може мати обмежений характер, оскільки існує «обмежена

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

осудність», яка не виключає кримінальну відповідальність, а отже й кримінальне провадження щодо осіб з обмеженою осудністю. Наступне, - неосудність особи може бути виявлена або вона може захворіти психічним захворюванням не на досудовому розслідуванні, а в судових стадіях кримінального провадження, тобто провадження щодо таких осіб уже реалізовувалось, воно вже було або може бути, оскільки у цих провадженнях необхідно встановити (доказати) наявність ступенів і характер психічного захворювання, для чого обов'язково має бути проведена психіатрична експертиза, а це слідча дія, для примусового залучення до якої особи вимагається ухвала слідчого судді або суду (ст. 242 КПК). І останнє, а чи варто виключати з КП-регулювання названі інститути, якщо вони забезпечують належну процесуальну форму та необхідні (а їх можна розширювати) правові гарантії від необґрунтованих обмежень прав, свобод і законних інтересів названої (особливо вразливої) категорії осіб, провадження стосовно яких забезпечується судовим контролем та при цьому ухвалюється законне, обґрунтоване і мотивоване судові рішення? На наш погляд, не варто, оскільки інший порядок (регулювання) вирішення зазначених питань навряд чи їх забезпечить більшою мірою.

3. Не можливо погодитися з дисертантом і щодо його підходу до правовідносин, що виникають у стадії виконання судового рішення, зокрема обвинувального вироку, які на його думку, мають бути виключені з предмету КП-регулювання, оскільки ці відносини після винесення остаточного судового рішення трансформуються у кримінальні виконавчі (с.123). Річ у тім, що саме виконання обвинувального вироку знаходиться у сфері виконавчої, а не судової влади, але передача повноважень на виконання вироку здійснюється владою судовою. А це не є чисто технічні

▪ Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

відносини, вони регулюються через діяльнісну процесуальну форму, яка забезпечує звернення виконання вироку без ризику різного роду випадкових чи мотивованих збоїв (помилки, зловживань тощо). Це перше. Друге, під час виконання обвинувального вироку в силу встановлених законом обставин виникає необхідність індивідуалізувати покарання. Але будь-які модифікації з метою наступної після ухвалення вироку індивідуалізації покарання не можуть здійснюватися іншою гілкою влади (у нашому випадку – виконавчою), крім судової, і для цього має бути встановлена відповідна процесуальна форма, предметом і в межах якої має здійснюватися модифікація виконання рішень суду (умовно-дострокове звільнення від покарання, звільнення у зв'язку з хворобою, зміна виду покарання та ін.). Звичайно, стадія виконання вироку суду має свої особливості, це стадія *sui generis*. Вона реалізується у двох формах: 1) звернення судом вироку до виконання, 2) розгляд і вирішення судом у встановленій законом процесуальній формі віднесених до його компетенції питань, пов'язаних з індивідуалізацією відбування покарання. Обидві процесуальні форми мають бути реалізовані лише у межах предмету КП-регулювання. І це не лише данина традиції вітчизняного процесуального регулювання. В даний час, коли судова гілка влади набула чітко вираженого самостійного (незалежного від інших гілок влади) і контрольного характеру за станом дотримання прав, свобод і законних інтересів засуджених осіб у межах ухваленого вироку, виведення з предмету КП-регулювання названих питань (насамперед другого, бо перше вивести неможливо навіть з чисто технічного боку), на наш погляд, є деструктивним підходом. Такий підхід (позасудовий) за своїм визначенням істотно збільшує ризик погіршення прав, свобод і законних інтересів засудженого, про захист яких так «підчується» дисертант.

- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

4. Навряд чи можна погодитися з підходом дисертанта щодо впливу засад кримінального провадження (включаючи й конституційних) на формування ППР у КП. Зокрема з його категоричним твердженням – «принципи мають бути виключені зі змісту предмету кримінального процесуального регулювання» на тій підставі, що «вони вже врегульовані у Конституції України, міжнародно-правових актах, що ратифіковані Україною» (с. 56). Річ у тім, що засади кримінального провадження (у КПК глава 2) – це основоположні керівні правові ідеї, «фундамент законодавства» (як стверджує сам дисертант на с. 53), на основі яких формуються і реалізуються інші елементи ППР у КП, у тому числі й такий елемент, як права, свободи і законні інтереси. Власне, загальні (оскільки вони визначають загальні вимоги до діяльності учасників кримінальних процесуальних відносин) вимоги, правила мають як правотворчий (при змінах і доповненнях КП-законодавства), так і, що особливо важливо, правозастосовчий характер. Ними (засадами) визначаються, на їх основі реалізується **діяльність** учасників процесу, виникають, змінюються і припиняються **процесуальні відносини між ними, захищаються їх права, свободи і законні інтереси**. Ними визначається «правомірна кримінальна процесуальна процедура» та «адекватні складові кримінальних процесуальних статусів учасників кримінального провадження», на що звертає увагу сам дисертант. Не можемо погодитися з дисертантом, його науковим консультантом професором Л.М. Лобойком (див.: Лобойко Л.М. Реформування кримінально-процесуального законодавства в Україні (2006-2011 роки). Частина 1. Загальні положення і досудове провадження: монографія. – К.: Істина, 2012, с. 95) та молодим дослідником С.О. Гейцем, з якими він солідаризується, що «принципи мають бути виключені зі змісту предмету

▪ Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

кримінального процесуального регулювання з огляду на відсутність їх практичного значення (п. 7, с. 133). Непогана ідея – давайте викинемо фундамент, на якому будується система захисту прав, свобод і законних інтересів у кримінальному провадженні, можливо ППР у КП обійдеться і без нього!? Але ж якої при цьому досягнемо економії!? Щодо такого підходу стосовно засад кримінального процесуального провадження та їх впливу на формування ППР у КП ми, звичайно, погодитися не можемо. Видається не можуть погодитися й інші представники кримінальної процесуальної науки, а також практикуючі у сфері кримінального процесу правники. Адже серед багатьох позитивних якостей нового КПК України відзначалась та обставина, що законодавець визначив у ньому загальні засади кримінального провадження, сконсолідувавши та систематизувавши їх в окремій главі (чого не було у попередніх кодифікаціях), чим і визначив їх роль і значення для кримінального провадження та його предмету. Звичайно, питання про визнання певного положення загального характеру засадою багато в чому дискусійне. Тому й не випадково, що у кримінальній процесуальній доктрині навколо цього питання точилися і продовжують тривати дискусії. Але щодо визнання ролі і значення засад (принципів) кримінального провадження для нього, а звідси і для предмету його регулювання, як видається, дискусії не має.

5. Видається, що дисертант дещо «вільно» поводить з такими правовими категоріями як «предмет правового регулювання у кримінальному процесі» і «предмет регулювання кримінальним процесуальним законодавством», використовуючи їх як синоніми. Але ці поняття не ідентичні. Якщо кримінальний процес є діяльністю його учасників, які вступають між собою у правові відносини, то кримінальне

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

процесуальне право є системою правових норм, які регулюють цю діяльність і правові відносини, що виникають при цьому.

6. Віддаючи належне новаторському підходу дисертанта до характеристики структури ППР у КП та її окремих елементів, все ж не можна не відзначити, як на нас, і певні його непослідовність та неоднозначність у визначенні названої структури. В одних випадках до неї він відносить: 1) кримінальні процесуальні відносини; 2) кримінальну процесуальну діяльність; 3) права, свободи і законні інтереси людини. Саме вони, на його погляд, складають зміст ПКП-регулювання (с. 47). В інших - ця структура подана ним по іншому, і не лише під кутом зору характеристики її елементів (головний і другорядний), а й за її складовими елементами (с. 251, 252).

7. На жаль, дисертант (до речі, як і більшість сучасних вітчизняних дослідників у сфері кримінального процесуального регулювання) не виходить, як правило, у використанні порівняльного методу за межі законодавства РФ (КПК РФ). Йдеться не про політичний чи ідеологічний підхід, а чисто науковий. З урахуванням орієнтації України на європейські правові цінності, сприйняття і врахування міжнародних європейських стандартів, варто більше уваги звертати у порівняльному аспекті на кримінальне процесуальне право європейських держав, насамперед на право наших ближніх сусідів в Європі. Теж саме стосується і правової доктрини, у даному випадку наукових праць щодо предмету кримінального процесуального регулювання. Жодних інших, крім українських і російських, наукових джерел дисертант у своєму дослідженні не використав.

Наведені нами критичні міркування щодо окремих положень і висновків здебільшого мають дискусійний характер, вони не претендують

▪ Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

на істину «в останній інстанції», але й не вичерпують дискусії стосовно й інших положень і висновків дисертанта. Проте їх реальна чи гіпотетична наявність не знижує рівень і значення проведеного дослідження та його результатів. Мабуть було б завищеним очікуванням, щоб у такому фундаментальному для науки кримінального процесуального права дослідженні були лише безспірні положення і висновки та їх обґрунтування. Для нас важливим і, до певної міри, визначальним для його оцінки є той факт, що більшість із них підтримується науковою правовою спільнотою, практикуючими юристами у сфері кримінального провадження, а також те, що вони (включаючи і критично нами оцінені) генерують нові ідеї у цій сфері правознавства.

Основні положення дисертації знайшли свій адекватний виклад у публікаціях дисертанта: його тематичній монографії «Предмет регулювання кримінального процесуального права. – К.: Юридичний світ, 2016. – 416 с.»; багаточисельних (33-х) наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, а 8 з них – у зарубіжних виданнях. Вони апробовані на 28-и наукових форумах різного рівня у т.ч. і зарубіжних. Все це засвідчує широке ознайомлення юридичної спільноти з науковим надбанням дисертанта щодо аналізованої проблематики і визначає ступінь його внеску в кримінальну процесуальну доктрину, в удосконалення правотворчої та правозастосовчої практик в царині кримінального процесуального права.

Автореферат дисертації відображає основні положення дисертації і відповідає їй. Наукові положення, доктринальні підходи (точки зору), висновки інших дослідників (авторів), які торкалися предмету дослідження дисертанта, використовувались ним коректно та з посиланням на їх праці. Прямого їх забезпечення (без посилань) нами не виявлено. Дисертант

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

використав деякі ідеї свого наукового консультанта (професора Л.М. Лобойка), щодо предмету КП-регулювання, але не просто задекларував їх, а творчо розвинув і збагатив.

Дисертація написана грамотною українською мовою, належним чином (у відповідності з вимогами) оформлена.

Проведене дисертантом дослідження має вагомe теоретичне і прикладне значення. Воно значною мірою заповнює прогалину в дослідженні предмету ПР у кримінальному провадженні, його структурних елементів, їх ієрархії в системі взаємозв'язків через призму новітньої парадигми вітчизняного кримінального процесуального права, сформованої під впливом міжнародних та європейських стандартів захисту прав, свобод і законних інтересів людини. Створене дисертантом вчення про предмет кримінального процесуального регулювання у структурі якого права, свободи і законні інтереси учасників провадження ставляться на перше місце (є основним, головним елементом), стане підвалиною для подальших наукових пошуків і генеруватиме нові ідеї.

Практична значимість одержаних результатів полягає у формуванні такої моделі предмету кримінального процесуального законодавства та його правової корекції, яка б на законодавчому рівні та у практичній реалізації забезпечила вирішення завдань кримінального провадження, основними з яких є захист особи, суспільства і держави від кримінальних правопорушень та охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінальних проваджень. Пропозиції дисертанта, спрямовані на удосконалення кримінального процесуального законодавства (додаток «Г» с. 420) та відомчих нормативних актів органів правоохорони, а так само моделі діяльності органів, що ведуть провадження, в межах і об'ємі предмету КП-регулювання (додаток «Е» і «Ж») здатні поліпшити

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

виконання завдань кримінального провадження. Про це свідчать і листи Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності ВР України (с. 419) та прийняття науково-методичних рекомендацій практичним працівникам органів досудового розслідування (додатки «Е», с. 424; «Ж», с. 431).

Навчально-освітнє значення проведеного дослідження та одержаних результатів підтверджується доданими до нього актами впровадження у навчально-освітню діяльність низки провідних вищих правничих закладів України, зокрема Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Одеська юридична академія», Донецького юридичного інституту МВС України.

Таким чином, все вищевикладене дає нам підставу для наступного узагальненого висновку: **дисертаційне дослідження «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» є цілісним і завершеним монографічним дослідженням актуальної для правничої, зокрема кримінальної процесуальної науки, правотворчої і правозастосовчої практик щодо кримінального процесуального законодавства та його удосконалення для захисту прав, свобод і законних інтересів людини. Дослідження дало можливість одержати нові науково-обґрунтовані результати щодо предмету кримінального процесуального регулювання з врахуванням новітніх вітчизняних реалій і міжнародних та європейських стандартів захисту прав людини, що дає підставу кваліфікувати їх як вагомий внесок у розвиток вітчизняного вчення про цей предмет у науці кримінального процесуального права. Дисертація відповідає задекларованій спеціальності та вимогам п. п. 9, 10 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою КМ України від 24 липня 2013 р. зі змінами постановою КМ України від 19 серпня 2015 р. а її автор - Тимур Олександрович Лоскутов – заслуговує присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика, судова експертиза, оперативно-розшукова діяльність.**

Офіційний опонент –

- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.

доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН
України, завідувач кафедри кримінального процесу
і криміналістики Львівського національного
університету імені Івана Франка
Василь Нор

-
- Відгук офіційного опонента доктора юридичних наук Нора Василя Тимофійовича про дисертацію Лоскутова Тимура Олександровича «Предмет правового регулювання у кримінальному процесі» / В. Т. Нор // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 1(15) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n1/17nvtukp.pdf>.